

utvrđuje da novčana naknada pripada nezaposlenom u trajanju od 24 meseca, ukoliko nezaposlenom do ispunjavanja prvog uslova za ostvarivanje prava na penziju, u skladu sa propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju, nedostaje do dve godine.

Kako je uslov za ostvarivanje prava na novčanu naknadu za slučaj nezaposlenosti, relevantan osnov prestanka poslednjeg osi-

guranja, rad na određeno vreme u praksi ima svoje zloupotrebe, s obzirom da osnov prestanka radnog odnosa može da bude skriven i iniciran od strane nezaposlenog, čime ne ispunjava uslove utvrđene Zakonom o zapošljavanju, formalno će ispuniti uslove za priznavanje prava na novčanu naknadu ukoliko makar par dana zasnuje radni odnos na određeno vreme.

OBRAČUN NAKNADE ZARADE ZA PORODILJE PO INSTRUKCIJI MINISTARSTVA RADA I SOCIJALNE POLITIKE O SPROVOĐENJU ZAKONA O FINANSIJSKOJ PODRŠCI PORODICI SA DECOM

Ministarstvo rada i socijalne politike - Sektor za brigu o porodici i socijalnu zaštitu doneo je *Instrukciju o sprovođenju Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom* („Sl. glasnik RS”, br. 16/02, 115/05 i 107/09 u daljem tekstu: Zakon), *Pravilnika o bližim uslovima i načinu ostvarivanja prava na finansijsku podršku porodici sa decom* („Sl. glasnik RS”, br. 29/02, 80/04, 123/04, 17/06, 51/10, 73/10 i 27/11 u daljem tekstu: Pravilnik) i *Pravilnika o načinu i postupku prenosa sredstava za isplatu naknade zarade zaposlenima za vreme porodijskog odsustva, odsustva sa rada radi nege deteta i odsustva sa rada radi posebne nege deteta* („Sl. glasnik RS”, br. 30/02 u daljem tekstu: Pravilnik o isplati), broj: 011-00-413/2011-13 od 23. maja 2011. godine.

I) Šta je predviđeno sadržajem Instrukcije

Instrukcijom su data uputstva za rad opštinskim, odnosno gradskim službama dečije zaštite u sprovođenju Zakona, Pravilnika i Pravilnika o isplati i data su razjašnjenja nekih pitanja koja su u dosadašnjoj praksi bila sporna. Mada smatramo da su neka rešenja predviđena Instrukcijom u suprotnosti sa pojedinim odredbama već donetih zakona i podzakonskih akata koja se bave ovom problematikom:

- Ukoliko u toku korišćenja prava na naknadu zarade za vreme porodijskog odsustva i odsustva sa rada radi nege deteta zaposlena prestane sa korišćenjem tog prava i počne da radi, može posle izvesnog vremena da koristi preostali period odsustva i njena naknada se neće ponovo utvrđivati. Naknada zarade

ostaje utvrđena u istom iznosu kao na početku korišćenja prava na porodijsko;

- Ukoliko se žena zaposli po rođenju deteta, može ostvariti pravo na naknadu zarade za preostali period korišćenja odsustva čija se dužina trajanja i visina naknade zarade računaju u odnosu na dan rođenja deteta. (Mišljenja smo da ovaj stav nadležnog ministarstva nije u skladu sa odredbama člana 12. stav 2. Zakona, prema kojem zaposlenoj koja je bila u radnom odnosu i po tom osnovu ostvarivala zaradu ili naknadu zarade, odnosno samostalno obavljala delatnost, neprekidno i neposredno pre ostvarivanja ovog prava do tri meseca pripada 30% od iznosa utvrđene naknade);

- Ukoliko zaposlena žena nije koristila pravo na naknadu zarade za vreme porodijskog odsustva može ostvariti pravo za preostali period odsustva sa rada radi nege deteta čija se dužina trajanja i visina naknade zarade računaju u odnosu na dan rođenja deteta;

- Pravo na naknadu zarade za vreme odsustva sa rada radi posebne nege deteta ne mora se koristiti u kontinuitetu po isteku odsustva sa rada radi nege deteta.

Visina naknade zarade za vreme odsustva sa rada radi posebne nege deteta utvrđuje se u odnosu na početak korišćenja odsustva sa rada radi posebne nege deteta;

- Pravo na naknadu zarade mogu ostvariti i lica koja obavljaju poslove kućnog pomoćnog osoblja, osim lica koja su ovaj oblik radnog odnosa zasnovala sa poslodavcima sa kojima su u srodstvu (krvnom, usvojenom, tazbinskom);

- Ukoliko je osnovna zarada zaposlenog u nekom od meseci koji utiču na ostvarivanje prava veća od pet prosečnih zarada u

Republici, prilikom utvrđivanja prosečne zarade zaposlenog za taj mesec kao osnovna zarada uzeće se iznos od pet prosečnih mesečnih zarada u Republici;

- **Ukoliko poslodavac ne dostavi dokaze o isplaćenju zaradi i uplati poreza i doprinosa za socijalno osiguranje, odnosno ukoliko nije isplatio ugovorene osnovne zarade**, kao zarada za te mesece uzima se 50% od prosečne zarade u Republici prema podacima objavljenim u mesecu koji prethodi mesecu otpočinjanja porodijskog odsustva.

Ako poslodavac naknadno dokaže da je isplatio razliku do ugovorenog iznosa osnovne zarade, služba dečije zaštite će ponovo utvrditi prosečnu zaradu i izvršiti refundaciju naknade zarade u skladu sa novim obračunom;

- **Kada se utvrđuje prosečna osnovna zarada u 12 meseci koji prethode mesecu u kojem je otvoreno porodijsko odsustvo, za svaki mesec se uzima osnovna zarada uvećana za minuli rad;**

- **Ukoliko je zaposlena u 12 meseci koji prethode mesecu u kojem je otvoreno porodijsko odsustvo pored zarade ostvarila i prihode od obavljanja samostalne delatnosti**, naknada zarade će biti utvrđena u iznosu dobijenom kada se zbir prihoda od samostalne delatnosti i zarade iz radnog odnosa podeli na 12 meseci;

- **U slučaju da poslodavac ima više od tri zaposlene koje u isto vreme koriste pravo na porodijsko odsustvo, odsustvo radi nege deteta i odsustvo radi posebne nege deteta** nije potrebno da za svaku porodilju dostavi izveštaj, izvod banke o isplaćenju zaradi i uplaćenim porezima i doprinosima za poslednjih 12 meseci koji prethode mesecu u kojem je otpočelo porodijsko odsustvo, odnosno za svaki mesec pojedinačno;

- **Ukoliko je osnovna zarada ugovorena u devizama** prosečna zarada iz 12 meseci koji prethode mesecu u kojem je otpočelo porodijsko odsustvo utvrđuje se tako što se iznos u devizama za svaki mesec pojedinačno preračuna u dinarsku protivvrednost po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan isplate, pa se zbir dobijenih iznosa podeli sa 12;

- **Služba dečije zaštite dužna je da u rešenju o pravu na naknadu zarade unese iznos naknade koji pripada zaposlenoj**. Ukoliko je naknada zarade utvrđena u iznosu minimalne, odnosno maksimalne zarade, treba upisati važeći iznos uz napomenu da se radi o minimalnoj odnosno maksimalnoj zaradi;

- **Utvrđen iznos naknade zarade neće se menjati za vreme ostvarivanja prava, izuzev usklađivanja sa kretanjem minimalne i maksimal-**

ne zarade u Republici, prema podacima koje objavi statistika.

U članu 11. Zakona nije predviđeno usklađivanje utvrđene naknade zarade ni u slučaju kada je naknada utvrđena u visini maksimalne zarade u Republici;

- **O pravu na naknadu zarade za vreme porodijskog odsustva, odsustva sa rada radi nege deteta i odsustva sa rada radi posebne nege deteta u prvom stepenu rešava opštinska, odnosno gradska služba dečije zaštite gde je poslodavac zaposlenog;**

- **U slučaju da poslodavac ima filijale na teritoriji Republike** sa posebnim tekućim računima sa kojih se vrši isplata zarada zaposlenima i uplata poreza i doprinosa, obračun i isplatu naknade zarade zaposlenoj vrši se u najbližoj filijali opštinske, odnosno gradske službe dečije zaštite;

- Opštinska, odnosno gradska služba dečije zaštite kontroliše obračun naknade zarade, kao i **da iznos naknade ne prelazi pet prosečnih mesečnih zarada u Republici koji važe u momentu isplate naknade;**

- **Da bi poslodavac ostvario pravo na refundaciju isplaćenih naknada zarada, dužan je da službi dečije zaštite dostavi kopiju overenih obrazaca od nadležne filijale Poreske uprave, čime dokazuje da je predao poresku prijavu;**

- **Služba dečije zaštite poslodavcu refundira** ukupno obračunatu bruto naknadu zarade, porez na zaradu, naknadu, socijalne doprinose iz naknade, socijalne doprinose na naknadu i neto naknadu zarade.

II) Porezi i dopinosi koji se plaćaju na naknadu zarade za vreme porodijskog odsustva

Na naknade zarada za vreme porodijskog odsustva za zaposlene kod pravnih i fizičkih lica obračunavaju se porez i dopinosi i to:

1. Porez na zarade	12,00%;
2. Doprinosi iz osnovice (po zbirnoj stopi)	17,90%;
2.1. Doprinos za obavezno PIO	11,00%;
2.2. Doprinos za zdravstveno osiguranje	6,15%;
2.3. Doprinos za osiguranje za slučaj nezaposlenosti	0,75%;
3. Doprinosi na osnovicu (po zbirnoj stopi)	17,90%
3.1. Doprinos za obavezno PIO	11,00%;
3.2. Doprinos za zdravstveno osiguranje	6,15%;
3.3. Doprinos za osiguranje za slučaj nezaposlenosti	0,75%.

III) Obračun naknade za preduzetnike na porodijskom odsustvu

U Instrukciji su data i objašnjenja za **obračun naknade za preduzetnike na porodijskom odsustvu**, koja ćemo ovde posebno izdvojiti; s obzirom na to da od dana donošenja Zakona i Pravilnika nije dato zvanično uputstvo za taj obračun. Objavljeno je više mišljenja nadležnih ministarstva koja su i dalje ostavljala određene nedoumice i probleme prilikom obračuna naknade za vreme porodijskog odsustva, odsustva sa rada radi nege deteta i odsustva sa rada radi posebne nege deteta lica koje samostalno obavlja delatnost.

Kao što smo već rekli, neka rešenja data u Instrukciji kroz konkretne primere obračuna, po našem mišljenju, nisu u skladu sa važećim zakonskim propisima koji se primenjuju na utvrđivanje prava na naknadu izgubljenog prihoda preduzetnika za vreme porodijskog odsustva, odsustva radi nege deteta i odsustva radi posebne nege deteta. Bez obzira na ovo naše mišljenje, **Instrukcija je zvanični akt nadležnog ministarstva upućen opštinskim, odnosno gradskim službama dečije zaštite koje će ga primenjivati i po njemu postupati prilikom obrade dokumentacije na osnovu koje se utvrđuje pravo na naknadu, vrši obračun naknade kao i obračun i uplata pripadajućih poreza i doprinosa.** Tako da:

1) Lica koja samostalno obavljaju delatnost u smislu Zakona i Pravilnika i koja imaju pravo na naknadu zarade za vreme porodijskog odsustva, odsustva sa rada radi posebne nege deteta i odsustva sa rada radi posebne nege deteta su pored preduzetnika - fizičkog lica koje samostalno obavlja privrednu, profesionalnu ili drugu delatnost u skladu sa zakonom, po osnovu koje plaća porez na dohodak građana, samostalnih umetnika i sveštenika i verskih službenika i osnivači, odnosno članovi privrednog društva, koji rade a nemaju radni odnos u svom preduzeću, ako nisu obavezno osigurani po osnovu zaposlenja u drugom preduzeću, drugom pravnom licu, državnom organu ili organu lokalne samouprave.

Pod radom se, pored radnog odnosa, podrazumeva i **predstavljanje i zastupanje** privrednog društva na osnovu upisa u registar nadležnog suda, kao i **obavljanje poslovnih ovlašćenja i poslova upravljanja** u skladu sa zakonom kojim se uređuje položaj privrednih društava.

Prema Instrukciji osnivač koji je **radno angažovan a nije zasnovao radni odnos ne ostvaruje zaradu**, ali je **obveznik doprinosa za zdravstveno osiguranje**, što dokazuje rešenjem nadležne filijale Poreske uprave i ima pravo

na porodijsko odsustvo, odnosno odsustvo radi nege deteta i odsustvo radi posebne nege deteta i ima pravo na naknadu zarade po osnovu tog odsustva;

* Po našem mišljenju, ove odredbe Instrukcije nisu u skladu sa odredbama važećeg Zakona prema kojem pravo na naknadu zarade za vreme porodijskog odsustva ostvaruju zaposleni i lica koja samostalno obavljaju delatnost.

2) Obračun i isplatu naknade zarade licima koja samostalno obavljaju delatnost, a koja nemaju druge zaposlene vrši opštinska odnosno gradska služba dečije zaštite;

3) Prilikom isplate naknade služba dečije zaštite obavezna je da nadležnoj filijali Poreske uprave podnese poresku prijavu o obračunatim i plaćenim doprinosima za obavezno socijalno osiguranje na Obrascu PP OD-1;

U ovu poresku prijavu služba dečije zaštite treba da unese svoj poreski identifikacioni broj.

* Ne vidimo osnov u Zakonu i Pravilniku za ovakvo postupanje, jer se Poreska prijava na Obrascu PP OD-1 podnosi za zaposlena lica, a ne za preduzetnike.

4) Osnovica doprinosa za socijalno osiguranje za lica koja samostalno obavljaju delatnost je oporeziva dobit, odnosno paušalno utvrđeni prihod na koji se plaća porez na dohodak građana;

5) Mesečna osnovica na koju se plaćaju socijalni doprinosi za preduzetnika jeste osnovica koja predstavlja obračunsku veličinu za utvrđivanje visine obaveze plaćanja poreza i doprinosa i ona predstavlja bruto obračunsku veličinu;

6) Ukoliko lice koje samostalno obavlja delatnost nije regulisalo svoje obaveze po osnovu plaćanja poreza i doprinosa, kao zarada za taj period uzima se 50% prosečne zarade u Republici prema podacima objavljenim u mesecu koji prethodi mesecu otpočinjanja porodijskog odsustva.

Kada lice koje obavlja samostalnu delatnost dokaže da je regulisalo svoje obaveze po osnovu plaćanja poreza i doprinosa, služba dečije zaštite će izvršiti naknadni obračun i isplatiti naknadu u skladu sa novim prosekom;

7) Obračun naknade za lica koja samostalno obavljaju delatnost ne vrši se na isti način kao i za zaposlene kod pravnih i fizičkih lica;

Na naknade za lica koja samostalno obavljaju delatnost ne vrši se obračun poreza, već se obračunavaju samo socijalni doprinosi na teret preduzetnika, po zbirnoj stropi od 35,80%.

PRIMER:

1.	Mesečna osnovica za plaćanje socijalnih doprinosa po rešenju filijale Poreske uprave - bruto naknada za vreme odsustva	40.000,00
2.	Socijalni doprinosi (red. br. 1 x 35,80%)	14.320,00
3.	Neto naknada za isplatu (red. br. 1 - red. br. 2)	25.680,00

* Prema mišljenju Ministarstva finansija, bruto prihod preduzetnika se ne umanjuje za socijalne doprinose jer se oni priznaju kao rashod na teret radnje. Neto naknada preduzetnika koja se refundira treba da bude razlika između osnovice utvrđene rešenjem Poreske uprave za obračun poreza i obračunatog iznosa poreza.

8) Ukoliko je osnovica za obračun socijalnih doprinosa, za lica koja su duže od šest meseci obavljala samostalnu delatnost niža od minimalne zarade, naknada se utvrđuje u visini minimalne zarade.

U tom slučaju obračunava se porez na naknadu po stopi od 12% i socijalni doprinosi iz osnovice i na osnovicu.

To znači, da će kod lica koja obavljaju samostalnu delatnost postojati dva načina obračuna naknade, u zavisnosti od toga da li je osnovica za obračun socijalnih doprinosa viša ili niža od minimalne zarade;

* Ovakav način obračuna naknade za lica koja samostalno obavljaju delatnost nema uporište ni u jednom važećem zakonskom propisu.

Za lica koja obavljaju samostalnu delatnost stopa poreza na dohodak građana propisana je zakonom u visini od 10%, a ne od 12 %.

Takođe, u Instrukciji se ne pominje **problem dupliranog plaćanja socijalnih doprinosa**, jednom preko rešenja Poreske uprave, a drugi put iz obračunate naknade izgubljenog prihoda u slučaju nastavljanja obavljanja samostalne delatnosti preko ovlašćenog poslovođe.

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje („Sl. glasnik RS”, br. 52/11) predviđeno je da su obveznici socijalnih doprinosa i preduzetnici koji se nalaze na porodiljskom odsustvu, odsustvu radi nege deteta i odsustvu radi posebne nege deteta kada nastavljaju sa bavljanjem delatnosti preko ovlašćenog poslovođe. Obračun i uplatu socijalnih doprinosa po osnovu navedenog primanja, u ime i korist preduzetnika, vrši lice koje saglasno sa zakonom obavlja poslove ovlašćenog poslovođe.

Pretpostavljamo da će služba dečije zaštite refundirati na tekući račun radnje koja nastavlja sa obavljanjem delatnosti preko ovlašćenog poslovođe, bruto iznos obračunate naknade, a da će poslovođe vršiti uplatu doprinosa na propisane račune za preduzetnika na porodiljskom odsustvu. Iznos koji se uplaćuje treba da je jednak mesečnoj obavezi po osnovu socijalnih doprinosa iz rešenja Poreske uprave.

9) Isplatilac naknade, služba dečije zaštite dužna je da popuni obrasce prijave podataka za matičnu evidenciju o osiguranicima i korisnicima prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja, ukoliko se radi o jednom licu obrazac M-4/SP, a za više lica obrazac M-4K/SP i dostavi Fondu samostalnih delatnosti.

IV) Način obračuna naknade zarade za zaposlene na porodiljskom odsustvu u školama

Za lica koja rade u školama na isti način se vrši utvrđivanje prava na naknadu zarade, takođe isti je i postupak utvrđivanja visine naknade zarade za zaposlene na porodiljskom odsustvu, odsustvu sa rada radi nege deteta i odsustvu sa rada radi posebne nege deteta, kao i za ostale zaposlene. Ono što je karakteristično za nastavno osoblje jeste što su česti slučajevi da su zaposleni u više škola sa nepunim radnim vremenom, kao i da ne ostvaruju pun fond radnih časova, iako rade u više škola. U ovim slučajevima treba ispravno utvrditi prosečnu osnovnu zaradu u 12 meseci koji prethode mesecu u kojem je otpočelo porodiljsko odsustvo, što je u Instrukciji dato kroz primere obračuna. Tako da se mogu razlikovati sledeće tri situacije:

1) Utvrđivanje prosečne osnovne zarade za porodilju koja je zaposlena u više škola ali ne ostvaruje pun fond radnih časova vrši se tako što se ukupno ostvarena zarada zaposlene na porodiljskom odsustvu uvećana za minuli rad za 12 meseci koji prethodi mesecu u kojem je otvoreno porodiljsko odsustvo deli sa 12 da bi se dobila prosečna mesečna zarada, a onda se taj iznos podeli procentom ukupnog angažovanja u svim školama i pomnoži procentom angažovanja u svakoj od škola;

2) Utvrđivanje prosečne osnovne zarade za porodilju koja je zaposlena u više škola i ostvaruje pun fond radnih časova vrši se tako što se ukupno ostvarena osnovna zarada zaposlene na porodiljskom odsustvu uvećana za minuli rad za 12 meseci koji prethode mesecu u kojem je otpočelo porodiljsko odsustvo deli sa 12 da bi se dobila prosečna mesečna osnovna zarada, a

onda se taj iznos pomnoži procentom angažovanja u svakoj od škola;

3) Ako se u toku korišćenja porodijskog odsustva, odsustva sa rada radi nege deteta ili odsustva sa rada radi posebne nege deteta promeni procenat angažovanja ili prestane radni odnos porodilji u nekoj od

škola, naknada zarade će se isplaćivati i dalje u iznosu naknade utvrđene na početku korišćenja porodijskog odsustva.

Sadržaj Instrukcije u celini sa oglednim primerima možete videti na našem proizvodu CD za poslodavce.

OPŠTI I POSEBNI USLOVI ZA PRIZNAVANJE PRAVA NA PORODIČNU PENZIJU

Institut prava na porodičnu penziju zakonodavac uvodi u **cilju obezbeđenja materijalne i socijalne sigurnosti članova porodice preminulog osiguranika ili korisnika penzije.** Radi se o izvedenom pravu, koje se izvodi iz **prava korisnika, odnosno iz prava koje bi ostvario preminuli osiguranik, da nije nastupila smrt.**

Odredbom člana 27. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službeni glasnik RS”, br. 34/03, 64/04 – US, 84/04 – dr. zakon, 85/05, 101/05 – dr. zakon, 63/06 – US, 5/09, 107/09 i 101/10 u daljem tekstu: Zakon) predviđeni su **uslovi koje mora da ispunjava umrli osiguranik, odnosno korisnik prava, kako bi članovi njegove porodice mogli da ostvare pravo na porodičnu penziju.** Ovaj član propisuje da **pravo na porodičnu penziju ostvaruju članovi porodice umrlog osiguranika i to ako je imao najmanje pet godina staža osiguranja ili ako je ispunio uslove za starosnu ili invalidsku penziju.** Posebno nije naglašeno da, ukoliko je smrt osiguranika nastupila usled povrede na radu ili profesionalne bolesti, dužina staža osiguranja je bez uticaja na sticanje prava na porodičnu penziju, jer sticanje prava na invalidsku penziju po tom osnovu ne zavisi od dužine staža osiguranja.

Odredbama ovog člana je, takođe, **predviđeno da se pravo na porodičnu penziju utvrđuje i članovima porodice osiguranika, odnosno licima iz člana 17. Zakona, kojima se obezbeđuju prava za slučaj invalidnosti i telesnog oštećenja,** a to su sledeća lica: koja obavljaju privremene i povremene poslove preko omladinskih zadruga do navršenih 26 godina života, ako su na školovanju, koja se nalaze na stručnom osposobljavanju, dokvalifikaciji ili prekvalifikaciji, koje uputi organizacija nadležna za zapošljavanje, učenici i studenti kada se, u skladu sa zakonom, nalaze na obaveznom proizvodnom radu,

profesionalnoj praksi ili praktičnoj nastavi, koja se nalaze na izdržavanju kazne zatvora dok rade u privrednoj jedinici ustanove za izdržavanje kazne zatvora i na drugom mestu rada, koja, u skladu sa propisima (Zakon o volontiranju, „Sl. glasnik RS”, br. 36/10), obavljaju određene poslove po osnovu ugovora o volonterskom radu.

Članom 28. Zakona utvrđen je **krug članova porodice umrlog osiguranika, odnosno korisnika prava koji mogu da ostvare pravo na porodičnu penziju i to su:** bračni drug, deca (rođena u braku ili van braka ili usvojena pastorčad koju je osiguranik, odnosno korisnik prava izdržavao, unučad, braća i sestre druga deca bez roditelja, odnosno deca koji imaju jednog ili oba roditelja koji su potpuno nesposobni za rad, a koju je osiguranik odnosno korisnik prava izdržavao, roditelji (otac i majka, očuh i maćeha i usvojni oci) koje je osiguranik, odnosno korisnik prava izdržavao i razvedeni bračni drug i razvedenog braka ako mu je sudskom presudom utvrđeno pravo na izdržavanje.

Nova norma, uvedena izmenama zakona iz 2010. godine („Sl. glasnik RS”, br. 101/10) koja je uvedena zbog sprečavanja zloupotreba, j uslov za sticanje prava na porodičnu penziju, ko propisuje da, **ako je u trenutku zaključenj braka, umrli osiguranik odnosno korisnik prava navršio 65 (muškarac), odnosno 6 (žena) godina života, bračni drug (udova i udovac) će steći pravo na porodičnu penziju samo ako imaju zajedničko dete, ili ako j brak trajao najmanje dve godine neprekidno.** Znači, ukoliko nisu ispunjeni navedeni uslov bračni drug ne može steći pravo na porodičnu penziju.

Što se tiče **ostvarivanja prava na porodičnu penziju za udovu,** uslov za ostvarivanje prava se novim zakonom **promenio samo u p**